

ЛІТЕРАТУРА

1. Горбняк Л. Т. *Pulsatilla grandis* Wender. (Ranunculaceae) в умовах Національного природного парку «Подільські Товтри». Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Серія : Біологія. 2012. № 1 (50). С. 15–19.
2. Горбняк Л. Т. Поширення *Pulsatilla grandis* Wend. (Ranunculaceae) в Україні. Український ботанічний журнал. 2012. Т. 69, № 3. С. 371–379.
3. Горбняк-Юліна Леся, Яворівський Руслан, Худик Соломія. Знахідки *Pulsatilla grandis* Wender. на території Тернопільської області. Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Виміри сталого розвитку в теорії та практиці : матер. XIV Міжнар. наук.-практ. конф. (Конін, 21 квіт. 2023 р.). Конін–Ужгород–Перемишль–Херсон. Херсон : Посвіт, 2023. С. 142–143.
4. Екофлора України. Т. 2. / Я. П. Дідух та ін.; за ред. Я. П. Дідуха. Київ : Фітосоціоцентр, 2004. С. 145–146.
5. Каталог видів флори і фауни України, занесених до Бернської конвенції про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі. Вип. I. Флора / за ред. В. І. Чопика. Київ, 1999. 20 с.
6. Любінська Л. Г. Біологічні особливості *Pulsatilla grandis* Wend. в умовах Кам'янецького Придністров'я. Український ботанічний журнал. 1988. Т. 4, № 4. С. 68.
7. Перелік видів рослин та грибів, що заносяться до Червоної книги України (рослинний світ). 2021. 80 с. URL: <https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2023/05/vklyuchennya-858-05.03.2021.pdf> (дата звернення: 18.04.2024).
8. Червона книга України. Рослинний світ / за ред. акад. НАН України Я. П. Дідуха. Київ : Глобалконсалтинг, 2009. 912 с.
9. Чуй О. В. Фенологічний ритм розвитку та динаміка ростових процесів *Pulsatilla grandis* Wend. в екологічних умовах Західного Поділля. Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія : Біологія. 2014. № 1100 (20). С. 381–387.
10. Яворівський Руслан, Микитюк Тетяна, Горбняк-Юліна Леся, Худик Соломія. Популяції сону великого (*Pulsatilla grandis* Wender.) на території НПП «Дністровський каньйон». Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Європи : зб. наук. праць IX Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Переяслав, 31 жовт. 2023 р.). Переяслав, 2023. С. 5–6.
11. Angiosperm Phylogeny Group. An update of the Angiosperm Phylogeny Group classification for the orders and families of flowering plants: APG IV. Botanical Journal of the Linnean Society. 2016. Vol. 181. № 1. P. 1–20.

Дарина ПІДГУРСЬКА

Науковий керівник – доц. Галина ПОПЕРЕЧНА

ПЕДАГОГІКА ІММАНУЇЛА КАНТА В СВІТЛІ СУЧАСНОЇ НАУКИ ПРО ВИХОВАННЯ

Вступ. Інноваційний розвиток всіх сфер суспільного і культурного життя вимагає і вироблення нового підходу до освіти і виховання. Необхідність сутнісних перетворень в системі освіти особливо гостро заявляє про себе в умовах війни, коли важливим завданням є не лише адаптація навчально-виховного процесу до потреб здобувачів, але і оновлення змісту, методів і прийомів, що забезпечують формування цілісної розвиненої особистості з багатим духовним світом. У цьому контексті педагогічні ідеї І. Канта дозволяють розширити спектр пошуку відповідей на виклики, що стоять перед сучасною освітою та вихованням.

Мета. Стаття присвячена дослідженню педагогічних ідей І. Канта в світлі сучасних наукових підходів до виховання.

Виклад основного матеріалу. У XVII – XVIII століттях розпочався новий етап у розвитку філософської, а також педагогічної думки, що дало поштовх абсолютно новим підходам для розуміння природи людини, суті виховання і навчання. Ф. Бекон був одним із перших філософів Нового часу, який спрямував подальші дослідження шляхом нової логіки: від спостереження над явищами природи до узагальнення, в яких основою є експеримент. На цьому підході базувалась і низка важливих педагогічних досліджень того часу, які згодом стали визначати мету і логіку навчання, дидактичні методи і принципи.

Проблема місця й ролі виховання і освіти в формуванні людини та суспільства загалом стала основним об'єктом філософських пошуків мислителів епохи Просвітництва. Клод Анрі Гельвецій вважав, що зміна певних суспільних законів і їх удосконалення повинні стати важливими засобами для досягнення загального щастя. Наука, освіта і виховання, на його думку, є тими рушійними силами, які

варто вдосконалювати до найвищого рівня, позаяк від них залежить фізичне і моральне становлення кожного індивіда, його оригінальність і творчість. Заперечуючи вплив спадковості на становлення людини, К. Гельвецій акцентував на вихованні: «...Виховання може все: воно в змозі навіть робити геніїв».

Серед найбільш впливових постатей в царині тогочасної педагогіки слід відзначити Яна-Амоса Коменського, якого також називають батьком дидактики. Він вносив багато новацій у той час, уперше створив ґрунтовне вчення про сутність, основні принципи і методи навчання, класно-урочну систему. У своїй праці «Велика дидактика» учений чітко сформулював суть та завдання освіти. Він стверджував, що навчання потрібне людині для вдосконалення самої себе, розумових здібностей і загалом для поліпшення певних вмінь. Виховання, на думку Я. Коменського, має враховувати закони природи, бо людина – це її частина, відтак воно повинно бути природовідповідним. Цей принцип став методологічною основою пояснення ним процесу навчання і виховання та побудови шкільної системи.

Ці та інші педагогічні ідеї лягли в основу кантівської науки про виховання. Вислів І. Канта: «Май мужність користуватися власним розумом!» яскраво засвідчує вплив Просвітництва на його позицію. Варто додати ще й той факт, що кенігсберзький філософ надзвичайно захоплювався ідеями Руссо, зокрема, його працею «Еміль, або про виховання». Читання цієї книги стало причиною порушення філософом свого звичного розпорядку дня, якого він чітко дотримувався.

На відміну від філософських праць І. Канта, які продовжують бути в полі зору як зарубіжних, так і вітчизняних науковців, його викладацька діяльність та педагогічні ідеї висвітлені значно менше. Сюди відноситься трактат «Про педагогіку» І. Канта, який не тільки свідчить про конкретні зацікавлення філософа виховними проблемами, але і надає його творчій спадщині нового якісного значення.

Зацікавлення І. Канта педагогічними проблемами зумовлено передовсім тим, що у його творчості центральне місце посідає людина, яка виступає найвищою цінністю. Філософ поділяє ідею Просвітництва про перетворенні світу і суспільства шляхом виховання й освіти особистості. У ній він бачав той стан, в якому людина керує своїм розумом, та підпорядковує свою волю його вимогам. Виховання такої людини і є метою всієї педагогічної діяльності.

Освіта поєднує в собі процеси дисципліни і навчання, до яких здатна людина, оскільки вона має в цьому потребу. Лише шляхом виховання людина може стати людиною. Це мистецтво, яке необхідно вдосконалювати і переймати з покоління в покоління, не втрачаючи основних сутностей і розробляючи нові підходи. Воно не є таким простим, як здається спочатку; це важке завдання, що залежить безпосередньо від свідомості, яка в свою чергу, залежить від самого ж виховання.

Завдяки передачі досвіду людство рухається вперед, наслідуючи попереднє і створюючи щось своє. Так, мистецтво керувати і мистецтво виховувати вважають заплутаними «винаходами», які варто детально вивчати. Однак і тут є розбіжності відносно їхніх ідей.

Згідно І. Канта, при вихованні людини слід дотримуватися низки принципів і положень. Одним з перших його аспектів є привчання до дисципліни, що означає обмежувати самого себе від неконтрольованої імпульсивної поведінки, виховання здатності протистояти їй. Іншими словами це процес становлення поведінки, соціалізація. Потрібно слідкувати, щоб тваринна природа не несла шкоди суто людським властивостям і не допускати, щоб вона взяла верх над людиною. Дисциплінування виступає важливим завданням в дошкільному віці, щоб якомога швидше закласти такі важливі характеристики особистісної поведінки.

Людину варто розвивати розумово, щоб вона могла вправно поводитися в суспільстві, була здатна підтримувати розмову з оточуючими, мала прийнятний вплив і подавала хороше враження від себе. Сюди відноситься цивілізованість, для якої характерні відповідні манери, ввічливість, знання такту. Крім цих рис, важливо також і розвивати інші здібності, як от читати або писати. Ці вміння, на переконання І. Канта, повинні бути властиві всім без винятку. Водночас філософ звертає увагу і на особливі здібності, які присутні лише деяким, як от музичні та художні.

У шкільному віці навчання тісно пов'язане з формуванням морального обличчя школяра. Виховання моральності має стати невід'ємною складовою теперішнього часу, коли ми живемо в епоху дисципліни, культури, цивілізованості, але аж ніяк не в період поширення високої моральності. Недостатньо, щоб людина вміла робити щось, що спрямоване на досягнення певних цілей. Вона повинна також виробити у собі здатність вільно вибирати лише моральні цілі, які, виходячи з природи і законів світу, не можуть бути загальнозначущими, не можуть стати рівною мірою цілями всіх людей без винятку.

Виховання включає в себе освітній процес, який містить два аспекти: негативний – дисципліну, що стримує від помилок і позитивний – навчання і керівництво, яке означає вказівки, як застосовувати те, чого навчилися. У сукупності це має зробити людину обачною, відповідальною, соціальною, такою, щоб був авторитет як особливий вид культури поведінки.

До практичного виховання відноситься уміння, знання і моральність. Кожна з цих складових має своє означення. Щодо вмінь, то важливо зазначити, щоб вони були змістовні, а не поверхневі. Це поступово з часом має перетворитися в образ звички, коли думки стають ґрунтовним вмінням. Знання полягає в мистецтві застосовувати вміння до певної людини, ситуації, явища. Тобто воно вчить, як ним оперувати для досягнення певної мети.

І. Кант неначе зробив нарис свідомого і розумного ставлення до життєвих цінностей. Їхнім обґрунтуванням слугує нерозривний зв'язок між психікою та тілом, які можна контролювати за допомогою функцій, що відповідають за них. В порівнянні це медицина і психологія, які розглядають психосоматичне здоров'я та вносять корективи і вдосконалення в її розвиток.

За часів викладання в Кенігсберзькому університеті І. Кант читав курси лекцій з різних дисциплін. Приділяв увагу підручникам Майєра, по яких читав логіку, за Баумгартемом – метафізику, за Базедовим і Бокком – педагогіку. Його лекційний курс і на сьогодні є доволі цікавим і пізнавальним. І. Кант старанно готувався до своїх занять, що пояснюється кількістю матеріалів, його нотатками, здійсненими на полях дрібним почерком. Від педагогічних поглядів І. Канта була невіддільною і його педагогічна діяльність. За численними розповідями його слухачів стає зрозуміло, що він завжди умів створити комфортне середовище для навчання, чому варто було б повчитися багатьом майбутнім педагогам. Відомий на той час мислитель і діяч І. Шуммель назвав І. Канта постаттю XVIII століття, яке в європейській культурі ще називають «педагогічним століттям». Це свідчить про важливість його педагогічних ідей і діяльності у той час.

Висновки. І. Кант – видатний мислитель, який своєю філософією вніс не тільки істотні зміни в спосіб і характер європейського філософування XVIII – XIX ст., але й долучився до формування основоположних ідей модерної педагогіки. Підсумовуючи проаналізовані його положення, виховний процес є важливою складовою повноцінного життя кожної людини. незважаючи на те, що ідеї І. Канта були висловлені більше двох століть тому, багато з них є актуальними і досі, зокрема, його погляди на дисципліну та моральність. Особливо у наш нелегкий час, коли ми живемо в Україні, яка щодня зазнає втрат і руйнувань від повномасштабного вторгнення країни-агресора. Моральність – це якраз те, що актуалізує нашу здатність до вибору, наш обов'язок, відповідальність тощо. Отже, педагогіка І. Канта висвітлює ідеї виховання, які можуть мати призначення і в сучасній педагогічній науці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кушаков Ю. В. Нариси з історії німецької філософії Нового часу: Навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 572 с.
2. Мінаков М. А. Вчення Канта про віру розуму. Київ : Центр практичної філософії, 2001. 140 с.
3. Гусєв В. І. Західна філософія Нового часу. XVII – XVIII ст.: Підручник. 2-те вид. К.: Либідь, 2000. 368 с.

Юля САДЛЯК

Науковий керівник – доц. Галина ПОПЕРЕЧНА

МОРАЛЬНА ФІЛОСОФІЯ І. КАНТА

Вступ. В сучасних умовах людство з кожним днем все більше зустрічається із секуляризацією та різними проблемами духовності. Швидкий розвиток цивілізації, змінюючи умови існування, висуває перед ним щораз нові виклики та запитання, спричиняє занепад духовного порядку та зникнення цінностей, які формувались сторіччями. З цього випливає загроза навіть самому існуванню людини, оскільки вона, не маючи чіткого бачення моральних норм та принципів, здатна зруйнувати усе, що є важливим для неї і, тим паче, дійти до самознищення.

Страшна війна, яку ми переживаємо сьогодні в нашій державі є яскравим і гірким прикладом того, що може бути, якщо людина чи певна група людей, втрачає цінності чи перекидає їх на свій лад, незважаючи на здоровий глузд та тверезу думку більшості. Російська агресія проти України оголила приховану бездуховність «російської душі» і наочно показала її незбагнений потяг до зла, насилля і руйнування. Пошук шляхів виходу з такої ситуації спонукає нас звернутися до філософських ідей минулого, що увійшли до невичерпної духовної скарбниці людства і склали фундамент для сучасних систем моральності. У цьому контексті моральна філософія І. Канта є неocenним внеском у розвиток європейської духовності.

Метою статті є аналіз основних ідей моральної філософії І. Канта.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на високий рівень сучасних технологій та інформації, ми живемо в період морального та інтелектуального занепаду. Деякі інтелектуали XX – XXI ст. вважають це цілком нормальним, а попередні системи моральності такими, що не працюють в сучасних умовах. Таке бачення є помилковим, адже беручи до уваги моральне вчення І. Канта, мусимо визнати, що воно підіймає та аналізує такі теми, які свідомо упускають сучасники через їх складність у метафізичному чи гносеологічному вимірах. В той час, коли сучасна етична думка часто є прив'язаною до конкретних умов і обставин, а тому є необґрунтованою, базується на безпринципних обдумуваннях, яким часто бракує єдності з іншими сферами знання і філософії, заслуга І. Канта, зазначає І. Захара,